

Костянтин Балабанов

**НАРОДНА ДИПЛОМАТІЯ В СИСТЕМІ МІЖДЕРЖАВНИХ
УКРАЇНСЬКО-ГРЕЦЬКИХ ВІДНОСИН ТА ЇЇ РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ
ПРИНЦИПІВ ЕТНОПОЛІТИКИ УКРАЇНИ**

На сучасному етапі розширення та поглиблення двосторонніх та багатосторонніх контактів України з найближчими традиційними південними сусідами має важливе значення. Тут виникають реальні можливості використати всі переваги співробітництва з усіма країнами саме Середземноморського регіону, який належить до найбагатших і найрозвинутіших регіонів світу. У зв'язку з цим співробітництво нашої країни в цьому регіоні може розумітися як різнопланова співпраця з найближчими сусідами, країнами-членами Європейського Союзу, зокрема Грецією. Така співпраця дозво-

ляє активно використовувати різні форми зв'язків, сприяє реалізації конкретних реальних економічних проєктів, програм науково-технічного співробітництва, які прискорюють процеси "європеїзації", створюють необхідні умови для досягнення соціально-економічних та політичних стандартів Євросоюзу, вирішення етнонаціональних питань у нашій державі.

Не варто забувати, що одним з перших успіхів України на міжнародній арені вважають саме її присутність як запрошеного гостя у листопаді 1995 року на Євро-Середземноморській конференції, що проходила в Барселоні під егідою Європейського Союзу. Запрошення України на цю конференцію фактично означає, що нашу країну визнали невід'ємною частиною Середземноморського регіону. Враховуючи національні інтереси в цьому регіоні, для України Грецька Республіка є важливим партнером, оскільки вона є членом ряду впливових міжнародних та регіональних організацій, а саме: Європейського Союзу, Ради Європи, НАТО, Організації Чорноморського економічного співробітництва, які також відіграють значну роль на Балканах та у регіоні Північного та Східного Середземномор'я.

Серед найбільш яскравих доказів міждержавного співробітництва слід визначити те, що саме під час головування Греції в Європейському Союзі та за її активної підтримки була укладена у 1994 році Угода про партнерство і співробітництво між Україною і ЄС. Відтоді Греція активно сприяє розвитку співробітництва між Україною та Євросоюзом, прихильно ставлячись до євроінтеграційних намірів нашої держави. Зокрема, у квітні 2002 р. грецька сторона висловила готовність опрацьовувати пропозиції України стосовно її євроінтеграційних зусиль під час головування Греції в ЄС у 2003 р. При цьому було також заявлено про готовність Афін розглядати перспективу укладення договору між ЄС та Україною, про асоційоване членство, а також співпрацювати у напрямі підготовки Спільної стратегії Європейський Союз-Україна (із врахуванням зауваження української сторони про те, що в основу зазначеної стратегії має бути покладена ідея про асоційоване членство України). В цьому аспекті слід привести слова голови Верховної Ради України Володимира Литвина, які він сказав під час офіційного візиту до

Греції у листопаді 2002 року, що високий рівень конструктивізму та взаєморозуміння, який існує між Києвом та Афінами, має сенс перенести на відносини України з Європейським Союзом та співробітництво з Грецією, що може слугувати еталоном цих відносин¹.

Греція підтримала входження України до Ради Європи, розцінюючи це як важливий фактор зміцнення демократії і безпеки в Європі, її конструктивна позиція та підтримка нашої держави у Парламентській Асамблеї Ради Європи (ПАРЄ) протягом 1999 – 2001 рр. сприяла поглибленню взаємодії між нашими країнами на багатосторонньому рівні. Греція виступає проти застосування подвійних стандартів з боку ПАРЄ проти України, прихильно ставлячись до реформаторських процесів, що відбуваються сьогодні в нашій державі.

Саме в Греції надзвичайно чутливо сприйняли трагедію на ЧАЕС. Грецька Республіка надала Україні гуманітарну допомогу, ліки, організувала оздоровлення та відпочинок українських дітей, у тому числі по лінії грецької православної церкви. Греція не тільки приєдналася до країн-донорів проекту “Укриття”, декларувавши готовність виділити 2,5 млн. єку на його реалізацію, але і виконала всі зобов’язання.

Тобто офіційне міждержавне українсько-грецьке співробітництво за короткий термін набуло великого розмаху та дістало багато позитивних зрушень та результатів.

Однак процеси такого співробітництва, незважаючи на наявність найтісніших політичних, економічних, культурних зв’язків між нашими країнами, на сучасному етапі проходять дуже повільно. Насамперед, ще не до кінця осмислений та залучений у практику великий потенціал форм міжнародного співробітництва, які за своєю природою не мають офіційного характеру, але повною мірою впливають на ефективність та результативність зовнішньої політики держави в цілому, впливають на формування позитивного іміджу та авторитету нашої держави за кордоном. У цьому разі йдеться про величезний потенціал “народної дипломатії”, яка з кожним роком набуває нового змісту та міжнародного визнання.

Як відомо, суб’єктами міжнародних відносин можуть виступати не тільки державні органи, а й фізичні та юридичні особи, у свою

чергу виокремлюють державні та недержавні форми здійснення таких відносин.

У сучасній теорії і практиці міжнародних відносин народна дипломатія та державна дипломатія тісно пов'язані між собою.

Історична практика засвідчує, що недержавні форми здійснення міжнародного співробітництва більш послідовні та не залежать від визначених державних пріоритетів у сфері зовнішньої політики. У цьому випадку об'єктом здійснення міжнародного співробітництва виступає народна дипломатія як різновид недержавної, тобто неофіційної форми налагодження міжнародних відносин.

Сучасні форми народної дипломатії широко відображені у точному законодавстві. Функціями для здійснення народної дипломатії потенційно наділений будь-який суб'єкт, який має право на міжнародне співробітництво. Суб'єктами народної дипломатії можуть бути громадяни України, громадські організації, вищі навчальні заклади тощо.

Формування сучасної народної дипломатії активно розпочалося з здобуття України незалежності. Не варто недооцінювати і той факт, що перші позитивні результати у визнанні України як держави на міжнародній арені були зроблені завдяки активній підтримці широкого загалу української діаспори, та з боку підтримки тих країн, етнічні представники яких проживають на території нашої держави (Польща, Греція, Туреччина, Вірменія тощо). Йдеться про численні національні меншини, які в умовах розвитку поліетнічного українського суспільства на законодавчому рівні здобули право на вільний національно-культурний розвиток; вільно встановлювати і підтримувати зв'язки з особами своєї національності та їх громадськими об'єднаннями за межами України, брати участь у діяльності міжнародних неурядових організацій тощо. Тобто сучасній народній дипломатії властива така ознака, як етнічність.

Більш докладніше вищезазначене можна проілюструвати на прикладі розвитку грецької національної меншини, більшість з яких, майже 100 тис., мешкає у м. Маріуполі та північному Приазов'ї.

Так, у 1991 році з метою духовного відродження греків України, підготовки кадрів української інтелігенції за підтримки Маріупольської громади греків, Донецького державного універси-

тету, Маріупольської міської ради депутатів було засновано Маріупольський гуманітарний інститут Донецького державного університету (з червня 2004 року – Маріупольський державний гуманітарний університет).

Нині МДГУ – вищий навчальний заклад європейського рівня, визнаний не тільки в Україні, а й за кордоном як один з провідних центрів розвитку еллінізму, який активно сприяє процесу національного відродження греків України і є своєрідним мостом дружби між українським та грецьким народами. На його базі пройшли чотири у 1993, 1996, 1999 роках науково-практичні конференції за участю відомих політичних та державних діячів, дипломатів, провідних науковців України, Греції, країн СНД. У підготовці та проведенні зазначених трьох науково-практичних конференцій брав активну участь директор Інституту політичних та етнонаціональних досліджень НАН України, віце-прем'єр-міністр України, віце-президент НАН України, академік НАН України Іван Федорович Курас.

Так, наприкінці травня 1999 року пройшла широкомасштабна міжнародно-практична конференція “Україна – Греція: історична спадщина і перспективи співробітництва”. В роботі конференції взяли участь понад 300 осіб: вітчизняні та зарубіжні вчені, політичні та державні діячі, ректори провідних європейських університетів та мери міст Росії, Грузії, Греції тощо. В рамках конференції вперше зустрілися міністри освіти України і Греції – В. Зайчук та Г. Арсеніс. Міністри провели двосторонні переговори, конкретні домовленості яких ввійшли до підписаних офіційних угод щодо гуманітарного співробітництва між Україною та Грецією.

Конференція мала великий політичний та науковий резонанс, дала змогу значною мірою розширити культурні, наукові та освітня зв'язки між двома країнами. Результати цього наукового форуму сприяли значному розширенню співробітництва з зарубіжними партнерами.

Даючи позитивну оцінку проведених наукових конференцій, в одній з промов Іван Курас відзначив, що знаходячись у Маріуполі, самому центрі грецької діаспори України, МДГУ, завдяки своїй діяльності щодо відродження та розвитку еллінізму, широкомасштабному співробітництву з численними міжнародними партнерами, на

думку керівників Греції та України, став міцним та надійним мостом дружби між українським та грецьким народами².

Практика проведення таких спільних міжнародних заходів сприяє поглибленню наукових пошуків, організації та проведенню їх на висококваліфікованому рівні, значно покращує дослідні роботи, забезпечує швидке розв'язання багатьох важливих у світовому масштабі проблем. Таке співробітництво впливає на прискорення науково-технічного прогресу, одночасно сприяє підвищенню професійного рівня вчених обох країн, дозволяє встановлювати культурні, наукові зв'язки з грецькими діаспорами США, Італії, Англії, Бельгії, Голландії, Німеччини тощо.

Взаємне збагачення та розширення наукових зв'язків – важлива закономірність поступального розвитку суспільства. Це особливо помітно на прикладі українсько-грецьких взаємин, які завдяки різноманітним контактам постійно збагачують увесь спектр українсько-грецьких відносин. Рух від епізодичних контактів до доктрини цілеспрямованого співробітництва – ось визначальна тенденція українсько-грецьких наукових взаємозв'язків, у якій Маріупольський державний гуманітарний університет відіграє не останню роль.

Крім налагодження українсько-грецьких наукових контактів, МДГУ успішно розвиває і гуманітарні зв'язки між двома народами. Університет унікальний тим, що – це єдиний не тільки в Україні, але і в Європі вищий навчальний заклад, окрім Греції та Кіпру, де понад 800 студентам різноманітних спеціальностей на високому професійному рівні протягом п'яти років викладається новогрецька мова, історія та культура Греції. Біля 140 – 150 студентів щорічно проходять стажування за різними освітянськими, науковими, культурними програмами саме в Греції. При цьому вдосконалюють новогрецьку мову, знання з економіки, юриспруденції. В 2005 році понад 240 студентів і викладачів МДГУ взяли участь в 57 програмах освітньо-наукового співробітництва в 14 країнах світу. Ми одержуємо багато листів, телеграм і телефонних дзвінків від ректорів університетів і мерів міст, з якими співпрацюємо. Вони відзначають високий рівень знань, ерудованість і гідну поведінку наших студентів за рубежом. Беручи участь в зарубіжних освітньо-культурних програмах, у різних семінарах і фестивалях, спілкуючись з однолітками в міжнарод-

них студентських таборах, студенти МДГУ виступають провідниками української культури і духовності, вносять свій скромний внесок у зміцнення дружби і співробітництва між народами.

У 2002 році в університеті був заснований факультет грецької філології, який здійснює підготовку за спеціальностями “Новогрецька мова та література”, “Переклад (новогрецька, англійська)”. У вирішенні певних педагогічно-кадрових питань викладання новогрецької мови, питань матеріально-технічного забезпечення навчального процесу на спеціальностях МДГУ не тільки співпрацює, а й відчуває активну підтримку та допомогу з боку Міністерства національної освіти Греції. В університеті щорічно працює 4-5 викладачів новогрецької мови (більше, ніж в інших університетах країн СНД) по лінії Міністерства національної освіти Греції. Більш того, провідні професори Салонікського і Патрського університетів щорічно проводять спеціальні заняття та методичні семінари з викладання новогрецької мови для молодих викладачів МДГУ.

Варто відзначити, що новогрецьку мову з великим бажанням вивчають не тільки студенти-греки, але й українці, росіяни, представники інших національностей. Тобто в університеті створюються всі умови для гармонійного розвитку та зміцнення дружби представників усіх народів, які проживають в багатонаціональному Донбасі.

У цьому напрямі керівництво університету послідовне та цілеспрямоване в тому, що, по-перше, новогрецька мова та культура мають інтернаціональне значення, оскільки у всьому світі, в усіх провідних університетах Заходу є кафедри класичної філології та еллінізму, де студенти, як і студенти МДГУ, вивчають історію, культуру, літературу та мову грецького народу, який заклав фундамент європейської цивілізації та демократії, зробив істотний внесок у світову історію та культуру. По-друге, успішно вирішуються питання національно-культурного відродження грецької національної меншини у Приазовському регіоні.

З ініціативи Маріупольського державного гуманітарного університету спільно з Федерацією грецьких товариств України за останні роки проведено цілий ряд міських, обласних, всеукраїнських та міжнародних заходів, присвячених розвитку та зміцненню українсько-грецьких відносин, встановленню дружби між молоддю двох

країн. Велика робота проводиться з пропаганди грецької мови та культури, проведення стажувань викладачів новогрецької мови, студентів, ліцеїстів, організації відпочинку та оздоровлення дітей. У вересні 1998 року за ініціативою Генерального секретаря у справах греків зарубіжжя МЗС Греції С.Ламбринідіса вперше в Україні проводився місячник грецької культури, присвячений 220-річчю переселення греків до Приазов'я. Низку заходів було проведено на базі МДГУ.

Завдяки плідній діяльності МДГУ в сфері україно-грецького співробітництва, в середині 90-х років починають налагоджуватися не тільки міцні наукові та гуманітарні зв'язки, а й економічні і навіть політичні. Так, у 1996 році в місті Маріуполі відкривається Генеральне консульство Грецької Республіки. Це питання, зокрема, вирішувалось під час проведення в місті Салоніки I Всесвітнього з'їзду греків, на якому неодноразово наголошувалося про активізацію та подальше поглиблення зв'язків між грецькою діаспорою України та Грецією.

Історичне та політичне значення для зміцнення українсько-грецьких відносин, а також розвитку еллінізму в Україні мав офіційний візит в Україну Президента Греції Константиноса Стефанопулоса у грудні 1997 року.

Президент відвідав також Маріупольський державний гуманітарний університет. К.Стефанопулос високо оцінив діяльність МДГУ як вищого навчального закладу і як центру розвитку еллінізму в Україні. За значний внесок у зміцнення дружби між українським та грецьким народами та велику допомогу у розвитку гуманітарного університету Президенту Греції К.Стефанопулосу було присвоєно звання почесного професора Маріупольського державного гуманітарного університету та вручений диплом почесного професора за номером один.

Також почесними професорами університету є Прем'єр Міністр Греції, доктор політичних наук Константинос Караманліс (2003), міністр освіти і релігії Греції Герасімос Арсеніс (1999), заступник міністра закордонних справ Греції, доктор медичних наук Панайотис Скандалакіс (2005), міністр освіти і культури Кіпру Ураніос Іоаннідіс (2002), ректор Янінського університету, професор Дімітріс Гларос

(1998), директор Благодійного фонду ім. А. Лівендіса всесвітньовідомий археолог професор Васос Карагеоргіос (2004) та ін.

Усього за 14 років МДГУ прийняв понад 290 офіційних делегацій загальною кількістю понад 1350 осіб. Слід зазначити, що прийом офіційних делегацій потребує від колективу викладачів, співробітників і студентів університету високого рівня відповідальності та професіоналізму.

Таким чином, МДГУ встановив власну модель комплексного міжнародного співробітництва, яка передбачає співробітництво з міністерствами освіти, міністерствами закордонних справ, посольствами, обласними державними адміністраціями, меріями, провідними університетами, фондами, державними та громадськими організаціями Греції.

Більш того, через Грецію університет поступово інтегрується у Європейський освітянський простір та налагоджує співробітництво з новими зарубіжними партнерами з Кіпру, Італії, Німеччини, Нідерландів, Великої Британії тощо. У вересні 2004 року МДГУ серед 10 національних університетів України офіційно став учасником Болонського процесу підписавши Велику Хартію університетів у Болонському університеті.

Для координації діяльності університетів в рамках Болонського процесу з-поміж видатних ректорів і професорів університетів Європи – ідеологів Болонського процесу вибрана колегія наглядової Ради Великої Хартії університетів.

Влітку цього року вперше в Україні на базі МДГУ було проведено засідання членів колегії наглядової Ради Великої Хартії університетів. Учасники цього важливого міжнародного університетського форуму дали високу оцінку діяльності нашого вузу, що направлена на якісну підготовку фахівців і розвиток міжнародного співробітництва.

На сучасному етапі університет активно налагоджує наукові освітянські контакти з Італійськими та Кіпрськими університетами.

Завдяки такій плідній діяльності за 14 років свого існування, на думку авторитетних вітчизняних та зарубіжних засобів масової інформації, МДГУ став, без перебільшення, одним з лідерів народної дипломатії з такою країною, як Греція, ефективно реалізуючи осно-

вні принципи державної етнонаціональної політики нашої держави.

¹ Голос України. – 2002. – 4 листопада. – С. 1–2.

² Курас І. Предисловіє. В кн.: Балабанов К.В. Україна – Греція: с любов'ю в серці. Виступлення, інтерв'ю, статті, розмишлення. – Донецьк, 2004. – С. 11–12.